

BIZET' OOPER: korruga laval Riias, Tallinnas, Helsingis ja Moskvas

"Carmen" kordub igas peres

Kohusetunde ja armastuse sõda

HEILI VAUS

Georges Bizet' "Carmeni" kasvava populaarsuse taga võiks näha lihtsalt hispaania eksootika ihalust, ent tutvudes lavastusega Eesti, Soome ja Läti Rahvusoperis ning Moskvas, leiab menule ka sisulisi põhjendusi.

Kõigis lavastustes vastanduvad ühe inimese kohusetunne ja alahoidlikkus teise egoistlikele nõudmistele, mis tuleb tuttav ette ilmselt paljudes peredes.

Neljast teatrist esimesena tuli "Carmen" lavale Helsingis ning viimasena Tallinnas, Estonias.

Olulisim tundub ooperis stseen, kus Carmen pakub oma armastust tema pärast vangis olnud sõjaväelasele don Joséle. Kuulnud õhtuse muusika fanfaari, kinub mees aga

"Carmen" kõige akadeemilisem. Maalilise lavakujunduse autor on seal eestlane Eldor Renter ning Eestist teeb etendusel kaasa ka Micaela – osalistest kõige suurema aplausi teeninud *Kale Talvema*

Vanuselst järgmises hoones, Estonias pakub "Carmen" ajastutruud lavapilti ja kostüüme, ent Helsingi viisi aastat tagasi valminud ooperimajas on lavastus lahendatud kaasaegsemas võtmes.

Riina Airene on säravaim

Moskva eksperimentaalteatri "Helikon" variant jõuab hoopis tänapäeva suurlinna tänavale. Seal laulab Carmen Habanerat prügitudünni otsas ja lõpus tapab üks tänavatüdruk teise: Carmen sureb Micaela käe läbi.

põhjendusi.

Kõigis lavastustes vastanduvad ühe inimese kohusetunne ja alahoidlikkus teise egoistlikele nõudmistele, mis tuleb tuttav ette ilmselt paljudes peredes.

Neljast teatrist esimesena tuli "Carmen" lavale Helsingis ning viimasena Tallinnas, Estonias.

Olulisim tundub ooperis stseen, kus Carmen pakub oma armastust tema pärast vangis olnud sõjaväelasele don Joséle. Kuulnud õhtuse rivistuse fanfaari, kipub mees aga minema. Tähtis on ka mehe teine lahkumine, Carmen kaaskonna salakaubavedajate leerist ema survoodile, ning kolmas kohtumine, mis lõpeb Carmen surmaga.

Tuleb tuttav ette

Meeste dilemmast kohusetunde ja armastuse vahel räägib hulk teisi oopereid. Näiteks Verdi "Aidas" armub noor väepealik vaenlasriigi kuninga tütresse. Siin ei heida autor aga mehele tema otsustamatust ette, vaid teeb temast koguni märtri.

Don José aga pilkab ja mõnitab Carmen kõigi vaatajate heakskiidul, kui mees rivistusele tahab minna.

Selle episoodi mängis kõige kujudlikumalt välja Riia ooperilätlase Guntis Gailitise lavastuses. See oli küll laenatud idee "Salome" seitsme loori tantsust, aga rabavalt mõjus see ikkagi. Carmen heitis seal endalt tantsides järjestikku mitu ratasseelikut ja asetas need maha värviliseks asemeks. Riia lavastuses tundub don José minemakippumine kõige valusam.

Šveitslase Guy Montavoni lavastuses Helsingis viskab Carmen kastanjetid nurka. Järgneb stseen, kus lendavad toolid, ja kui neid laval oleks, siis ka potid-pannid. Helsingis laulab Carmenit venelanna. See lavastus pakub kõige tänapäevasema versiooni.

Kõik neli lavastust on imestamisväärselt oma ooperimaja nägu. Läti vanas uhkes ooperimajas on

lavapilti ja kostüüme, ent Helsingi viis aastat tagasi valminud ooperimajas on lavastus lahendatud kaasaegsemas võtmes.

Riina Airene on säravam

Moskva eksperimentaalteatri "Helikon" variant jõuab hoopis tänapäeva suurlinna tänavale. Seal laulab Carmen Habanerat prügitünni otsas ja lõpus tapab üks tänavatüdruk teise: Carmen sureb Micaela käe läbi.

Läti versiooni tugevus on lavastuses: suure tõusuga laval toimub mitu ilmekat, aga siiski tähtsuse järjekorda pingestatud tegevust korruga. Tänapäeva inimese visuaalset vastuvõtuvõimet arvestades tundub kentsakas Helsingi lavastus, kus peategelased laulavad, ja paarkümmend inimest seisab tuimalt kõrval.

Eesti etenduses särab kõige ahvatlevam Carmen – Riina Airene. Eriti tõuseb ta esile koostöös kooriga Habaneras. Sütitatuna laulust lähenevad tubakavabriku tüdrukud ja sõdurid siin teineteisele: käed muutuvad julgemaks, puusanõksud ilmekamaks. Soomes on nad justkui lava taga paari pandud.

Helsingi lavastuse mängib suureks Peter Lindroosi don José, kelle tugevus on just traagikas. Tema lõputseeni põlvitav ja itaalia tenorite kombel nuuksuva tooniga laulev mees jätab silmad kuivaks vist ainult Carmen-taolisel naisel.

Moskva Dmitri Bertmani eksperimentaalteatris nutavad aga lõpus nii Carmen kui ka don José, oskamata koos olla või lahku minna.

Oluliseks tõuseb muusikateatri lavastuse puhul lavastaja enda musikaalsus: palju ta suudab muusikast välja lugeda, kuidas seda žestide, liikumiserütmi ja lavavalgustuse kaudu näidata.

Rembrandtlikku lavapilti ja *flamencotantsijaid* vaheaja tühja eesriide asemel oskab pakkuda vaid Estonia teater.

taotleda erakorralist loengutasu.

Täpsustus

Eilse Eesti Päevalehe artiklisse "Carmen" kordub igas peres" on sattunud eksitav viga. Läti Rahvusooperis laulab "Carmeni" lavastuses Micaela rolli Valentina Taluma, mitte Margit Saulep. Vabandame!

EPL/BNS

Soome Rahvusooperi metsiku loomuga Carmen (Irina Mišura) veenab don José (Peter Lindroos) end vabastama. KARI HAKLI, SOOME RAHVUSOOPER